

Niepowodzenia szkolne - przyczyny i sposoby zapobiegania

Dziecko rozpoczynające naukę szkolną snuje wyobrażenia związane z nową sytuacją i ludźmi. Pozytywnie nastawione do szkoły pragnie osiągać sukcesy. Jednakże zdarzają się dzieci, które mimo wkładanego wysiłku nie osiągają zamierzonych celów. Napotyka one na trudności prowadzące do niepowodzeń szkolnych.

Przyczyny niepowodzeń w nauce są liczne i skomplikowane. W literaturze można odnaleźć podział na trzy grupy:

- czynniki ekonomiczno-społeczne,
- czynniki biologiczno-społeczne,
- czynniki związane z pracą szkoły.

Wśród czynników ekonomiczno-społecznych na pierwszy plan wysuwają się niewystarczające warunki materialne powstałe na skutek braku pracy jednego lub obojga rodziców. Powoduje to znaczne ograniczenie wydatków na książki i czasopisma dziecięce, na przybory sprzyjające rozwijaniu twórczości dziecięcej, a nawet na podręczniki szkolne. Złe warunki mieszkaniowe, brak własnego pokoju lub miejsca do nauki również wpływa na naukę szkolną. Jednak najczęstszą przyczyną niepowodzeń szkolnych są zaniedbania środowiskowe. Kłopoty z nauką mają dzieci z rodzin alkoholików, z rodzin rozbitych i wielodzietnych. Przyczyna kłopotów szkolnych może tkwić także w złym systemie wychowawczym rodziców. Preferowanie zbyt liberalnych lub zbyt rygorystycznych podstaw rodzicielskich, nie zaspakajanie lub zaspakajanie w niewłaściwy sposób potrzeb dziecka, poświęcanie zbyt mało czasu lub ignorowanie zainteresowań dziecka może doprowadzić do trudności w zdobywaniu wiedzy. Powyższe przyczyny mogą doprowadzić do zbytnej nieśmiałości dziecka, płaczliwości, niezdyscyplinowania, agresji lub innych zachowań.

Rolą nauczyciela jest poznanie ucznia i jego rodziny, a następnie swą postawą, postępowaniem i planowym działaniem, niwelowanie nieprawidłowych zachowań i zapobieganie trudnościom. Bardzo ważna jest również pedagogizacja rodziców zmierzająca do ukierunkowanie ich działań opiekuńczo-wychowawczych. W przypadku rodzin patologicznych często wskazane jest wsparcie materialne, a także pomoc przy rozwiązywaniu problemów.

Wśród czynników związanych z pracą szkoły, wpływających na niepowodzenia szkolne, można zauważyć niewłaściwą postawę samego nauczyciela oraz trudności dziecka związane z integracją, pracą w grupie i nawiązywaniu wzajemnych kontaktów. Utrudnić naukę może także zła organizacja procesu nauczania oraz niekorzystna atmosfera w klasie.

Czynniki biologiczno-psychologiczne mogą dotyczyć dzieci przewlekle chorych, bądź często chorujących, mających liczne nieobecności. W szkole nie potrafią one samodzielnie opanować wiadomości opracowywanych w czasie lekcji. Zdarzają się także dzieci z problemami w nawiązywaniu kontaktów z rówieśnikami, czujące się gorsze i pokrzywdzone.

W tych przypadkach rolę nauczyciela jest otoczyć dziecko szczególną troską, pomóc mu odnaleźć się w grupie rówieśniczej i wspierać psychicznie. Przy współpracy z rodzicami i z udziałem kolegów nauczyciel winien także zorganizować pomoc w opanowaniu materiału i objąć dodatkowymi zajęciami.

Kolejną przyczyną trudności w nauce może być obniżony poziom intelektualny powstały wskutek czynników dziedzicznych, uszkodzeń okołoporodowych lub na skutek przebytych, ciężkich chorób powodujących uszkodzenia mózgu. Aby pomóc takiemu dziecku konieczne jest badanie w poradni pedagogiczno-psychologicznej i dokonanie diagnozy problemu dziecka ze wskazaniem sposobów dalszej pracy. Na tej podstawie nauczyciel może dostosować wymagania do możliwości ucznia i prowadzić proces nauczania na podstawie opracowanego przez siebie programu dostosowanego do indywidualnych możliwości dziecka. W miarę możliwości i potrzeb dziecko powinno uczęszczać na dodatkowe zajęcia korekcyjno-kompensacyjne, zajęcia z pedagogiem i logopeda.

Najczęstszą przyczyną trudności są fragmentaryczne bądź parcjalne zaburzenia rozwoju. Poziom intelektualny tych dzieci pozostaje w normie, jednak mikrouszkodzenia w ośrodkach mózgowych powodują niewłaściwą pracę analizatorów np. analizatora ruchowego, wzorowego, słuchowego lub dwóch z nich. Przeprowadzone badania stwierdzają, że około 20 % dzieci uczęszczających do szkoły ma zaburzenia tego typu. Uczniowie ci mają szanse na osiągnięcie sukcesów szkolnych, gdy zostaną objęci systematycznymi ćwiczeniami usprawniającymi poszczególne analizatory. Najczęściej występują zaburzenia analizy i syntezy wzrokowej oraz zaburzenie sprawności grafomotorycznych. Spotkać można także dzieci z zaburzoną lateralizacją oraz z dysleksją, dysgrafią, dysortografią lub dyskalkulią. Nierozpoznane i niewyrównane w porę deficyty są przyczyną wielu trudności w nauce. W klasach starszych prowadzą one do wtórnych zaburzeń rozwoju, a także do narastających niepowodzeń dziecka w szkole. Powodują one stopniowo obniżanie się motywacji do nauki, powstawanie zaburzeń emocjonalnych i negatywnej postawy do nauki i szkoły.

Oto przykładowe proste ćwiczenia, które usprawniają poszczególne analizatory do wykorzystania w czasie domowych ćwiczeń.

Ćwiczenia usprawniające analizę i syntezę wzrokową:

- porównywanie obrazków różniących się szczegółami,
- porównywanie przedmiotów różniących się jedną cechą np. kolorem,
- wyszukiwanie wśród obrazków według podanej cechy np. koloru, kształtu, wielkości,
- łączenie przedmiotów w pary,
- składanie obrazków w całość z regularnych kształtów wg wzoru i bez wzoru, zwiększając liczbę elementów przy następnych ćwiczeniach,
- składanie obrazków w całość z nieregularnych kształtów wg wzoru i bez wzoru, zwiększając liczbę elementów przy następnych ćwiczeniach,
- składanie z części zwierzątek, ludzików, pojazdów itp.,
- wyodrębnianie części składowych danego przedmiotu np. stół-nogi, blat,
- porównywanie obrazów graficznych słów.

Ćwiczenia usprawniające analizę i syntezę słuchową:

- odtworzenie z taśmy nagranych dźwięków np. szczekanie psa,
- rozpoznawanie na spacerze źródeł dźwięku,
- rozpoznawanie nazwy piosenki na podstawie znanego melodii,
- odtworzenie rytmu za pomocą klaskania, klocek itp.,
- wyróżnianie wyrazów w zdaniach,
- wyróżnianie głosek w wyrazie,
- dzielenie wyrazów na sylaby i wyróżnianie liczby sylab w wyrazie,
- ćwiczenie w wyróżnianiu głoski w nagłosie, wygłosie i śródgłosie,
- wyszukiwanie obrazków, których nazwy zaczynają się na tę samą głoskę,
- zabawa polegająca na tym aby powiedzieć słowo rozpoczynające się tą samą głoską, którą zakończyło się słowo wypowiedziane przez poprzednią osobę np. pies-samolot-teatr,
- wyszukiwanie obrazków, których nazwy kończą się na tę samą głoskę.

Ćwiczenia sprawności manualnej:

- kalkowanie, rysowanie i kolorowanie obrazków,
- obrysowywanie szablonów,
- tworzenie wydzieranek,
- nawlekanie koralików,
- lepienie z plasteliny, masy solnej,
- rysowanie szlaczek według wzorów,
- łączenie w całość wykropkowanych rysunków,
- wycinanie.